

tomtar på taklisten

Vad minns man bäst från ett besök i stuckatörens våning? Svaret brukar vara entydigt: tomtarna på taklisten i herrummet.

En rad tomtar med armarna i kors betraktar oss besökare. Julstämning råder i rummet. Bakom tomtarna prunkar ormbunkar, med grodor och sniglar som ytterligare dekorativa inslag. Aldrig har man väl sett något liknande.

Text: Piamaria Hallberg

Herrummet efter renoveringen år 1998. Tomtarnas röda luvor ger julkänsla, men efter den senaste analysen av underliggande färglager står det klart att färgen från början var mer diskret. Det var de färgnyanserna Axel Notini använde när han färdigställde sitt arbets- och rökrum. Foto: Johan Stigholt. SSM.

Stuckatörens hus och våning

Adress: David bagares gata 10

Kvarter: Vätan

Arkitekt: Valfrid Karlsson

Inflyttningsklart: 1884

Öppnade som museilägenhet: 1998

det kombinerade kontors- och rökrummet har fantasin flödat fritt. När paradvåningen skulle renoveras inför kulturhuvudstadsåret 1998 var nästan allt vitmålat, så också herrummet. Den vita färgen avlägsnades och den underliggande färgsättningen återställdes, tomtarna fick tillbaka röda luvor, klarblå jackor och vita skägg.

I november 2010 gjordes en ny, djupare färganalys för att få fram det äldsta färgskiktet. Då framträdde en mer diskret kulör, den traditionella gårdstomtens grågröna klädedräkt. Den idogt arbetande tomten fick pryda Axel Notinis arbetsrum.

Ornamentbildhuggaren

Stuckatören Axel Notini (1842–1914), var tomtarnas upphovsman. Axel, näs-

tan årsbarn med August Strindberg, var andra generationens invandrare. Hans pappa Domenico Notini kom från Lucca i Italien till Sverige år 1826. Han kallade sig gipsgjutare och arbetade enligt en gammal tradition. Gips har använts av kreatörer och konstnärer i årtusenden. I Sverige finns exempel på gipsutsmyckningar från 1500-talet. Stuck är samlingsnamnet för en formbar massa med olika sammansättning. Hantverkaren hade många gånger sin egen blandning, ofta ingick både gips och kalk som blandades med limvatten, fin sand, marmormjöl, med mera. Axel Notini förde traditionen vidare, men kallade sig ornamentbildhuggare.

Gelbgjutardottern på Dödgrävargränd

På Brunkebergsåsens sluttning mot Ladugårdsgårde, som vid den här tiden var en utkant till Stockholm, ägde gelbgjutare Gustav Adolf Bourdin en tomt med verkstad och bostad. Han hade en dotter, Augusta. Hit kom Axel Notini som ung lärling och för att göra en lång historia kort gifte sig Axel och Augusta år 1876 och på det sättet blev Axel tomtägare.

Inflyttningen till huvudstaden vid denna tid var stor och det här området höll på att ändra karaktär och bli

Foto: Johan Stigholt. SSM.

»Axel Notini lånade ur det historiska formförrådet och omvandlade det till sitt eget.«

mer fashionabelt. Trähusen på Dödgrävargränd passade inte in i den nya omgivningen och revs alltefter. Nya stenhus uppfördes mot gatan. I samma veva ändrades namnet. En stor namnrevision genomfördes i Stockholm år 1885. Dödgrävargränd blev David Bagares gata.

En glansfull våning

På 1880-talet byggdes det som aldrig förr i Stockholm och fanns

det råd och möjlighet sneglade man åt Europas metropoler. Axel Notini hade rest runt i Europa som gesäll och beundrat byggnader i många olika städer. I det nya huset på David Bagares gata fick han möjlighet att förverkliga sina drömmar och kunde för egen räkning bygga en våning som in- och utvändigt visade hur skicklig han var både som konstnär och hantverkare.

Han anlidade den unga arkitekten Valfrid Karlsson, som vid 27 års ålder

Foto: Johan Stigholt. SSM.

hade öppnat ett arkitektkontor. Valfrid Karlsson ritade ett tre våningars miniatyrpalats med en rikt dekorerad fasad. Axel Notini utförde själv stuckarbetena på fasaden och i trapphus och salonger.

I trapphusets entré möts man av stuckreliefer i form av dansande gudinnor.

Taket är ett tunnvälvat kassettak med rosetter. Trapphuset är också rikt dekorerat med gjutjärnsräcken till trappan, nischer med gipsgudinnor och svartvitrutigt marmorgolv. Stiliserade bladslingor och rosor pryder väggpartier vid tak och över dörrar. Mitt i trapphuset finns en smal ljusgård som slutar i en invändig lanternin och ett utvändigt takfönster.

Rummen i våningen är designade enligt tidens mode och i rummen, förutom rökrummet, kan man skönja konst-

»En estetisk debatt pågick, Ellen Key hävdade att stuck var ett gräsligt material eftersom det inte var »äkta vara« utan bara imiterade sten och marmor.«

historiens alla former. Det fanns en stor kunskap om det historiska formspråket och stilarna blandades. Axel Notini lånade ur det historiska formförrådet och omvandlade det till sitt eget.

Många stuckatörer var verksamma vid den här tiden, Axel Notini ansågs vara en av stadens skickligaste.

Äkta eller oäkta?

En estetisk debatt pågick, Ellen Key hävdade att stuck var ett gräsligt material eftersom det inte var »äkta vara«, utan bara imiterade sten och marmor. Men vad är äkta och vad är oäkta? Stuck användes i Jeriko, cirka 7000 f.Kr. Arkeologerna har funnit stuckföremål

som golvbeläggningar, väggbeklädnader och för religiösa ändamål. I Egypten har 4700 år gammal stuck hittats. Romare och greker använde stuck. Stucken har genom årtusenden gett uttryck för makt och rikedom och för symbolik av olika slag. Funktionalismen tog död på dessa utsmyckningar. Ett tydligt exempel på detta är museilägenheten på Stickelbärsvägen, byggt år 1937 finns en liten enkel upphöjd rundel på taket i det stora rummet. I jämförelse med tomtetaklisten är den mycket diskret. Tomtarna i stuckatörens våning gör ett oförlömligt intryck och kanske återställs ursprungliga färgskikt vid nästa renovering.

Hela Axel Notinis bostad är rikt utsmyckad. Hit tog han kunder för inspiration. Foto: Johan Stigholt. SSM.

Foto: Johan Stigholt. SSM.

